

Горан
Марковић

ЗАВОД

Copyright © 2024, Горан Марковић
Copyright © овог издања 2024, ЛАГУНА

*Очекивао сам да ће се сарадњом знања и уобразиље
посејати да велике њековине науке дану дахом живојиа.*

Милутин Миланковић, Кроз васиону и векове

Садржај

Захвалност	9
Уводна напомена	11
Први део: ДР АВРАМ ФАРКИЋ.	13
Други део: ДР ХУГО КЛАЈН	27
Трећи део: СТАНА ЂУРИЋ	51
Четврти део: ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР.	79
Пети део: ДРАГОМИР ДРАГИ ЈОВАНОВИЋ	109
Шести део: ИВАН КЛАЈН.	139
Седми део: АЛЕКСАНДАР РАНКОВИЋ.	165
Осми део: ВЛАДИМИР ДЕДИЈЕР	195
Епилог	227
Биографије.	237
<i>Извори</i>	253
<i>О ијисцу</i>	257

Захвалност

Аутор се захваљује на помоћи:

Др Јелени Јовановић Симић, ауторки рада *Др Аврам Фаркић (1866–1925), оснивач и власник првог Завода за физикално лечење у Србији*;

Савки Маријан Григоровић, Архив Народног позоришта у Београду;

Горани Венцл, Институт ФДУ у Београду;

Наташи Анђелковић, новинарки ВВС-ја.

Уводна напомена

Ова књига представља прегршт полуистина, односно неверодостојно поређаних чињеница. Личности које се појављују у овој причи су стварне, али су њихови животи, из нешто мало забележених фрагмента, углавном реконструисани у мојој глави. Имао сам пред собом њихове праве, истините судбине, али догађаји који су их испуњавали нису били забележени, бар не у већини случајева, па тако ни мени доступни. Морао сам да употребим машту како бих испунио њихове необично занимљиве животе – збивањима.

Јер без радње нема приче, а без приче нема романа, сложићете се.

Аутор

Први део

ДР АВРАМ ФАРКИЋ

Патент

Господин
Wilhelm Winternitz
Wien 4, Gußhausstraße 14

Поштовани професоре Winternitz,

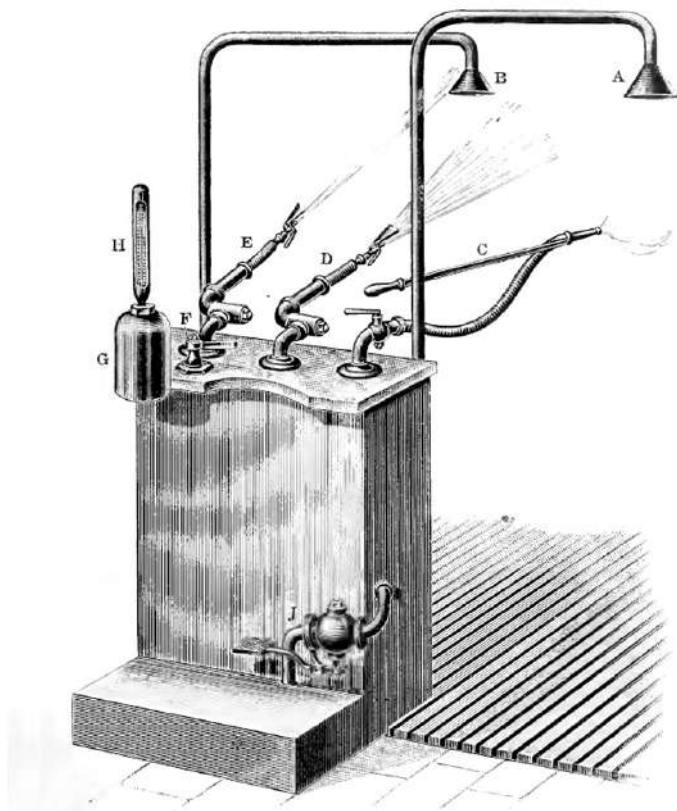
Зовем се Аврам Фаркић, доктор сам медицине, живим и радим у Београду, Краљевина Србија. Школске 1888/89, о трошку јеврејске општине, уписао сам Медицински факултет Универзитета у Бечу. Први *rigorosum* положио сам 17 јула 1891, други 28 новембра 1893, а трећи 28 јуна 1894 године. Промовисан сам за доктора целокупног лекарства 7 јула 1894 године.

У јануару 1895 године, по повратку у Србију, учествовао сам на конкурс за избор општинског лекара Београда, али нисам изабран. На то место сам безуспешно конкурисао још три пута, у октобру 1895, фебруару 1896 и у фебруару ове године. Након одбијања сам одустао од општинске службе и посветио се приватном послу.

Упознат сам са Вашим истраживањима, прочитао сам Ваша *Предавања о хидротерапији* (два тома, 1877–1880) као и друге монографије из те области. Претплаћен сам на часопис *Blätter für klinische Hydrotherapie* у коме сте Ви уредник. Прошле године сам посетио Ваш Завод за хидротерапију у Калтенлојтгебену и лично се уверио у значај поља медицине који истражујете.

Вашу врсту терапије примењујем у Србији већ извесно време, па сам слободан да Вас замолим да ме

обавестите на који начин бих могао да купим апарате које сте патентирали за лечење својих пацијената. Ту пре свега мислим на Ваш патент *Douchekatheder*, статичну апаратуру за хидротерапију са тушевима.

Примите изразе мог дубоког поштовања,
Аврам Фаркић

У Београду, 20 март 1897

Министарству унутрашњих дела

Поштовани,

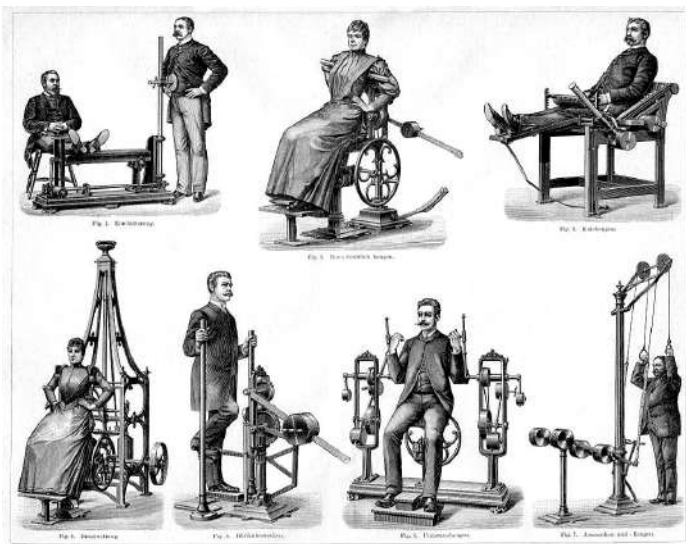
Власник сам Завода за лечење хладном водом и масажом који се налази у сасвим неприкладним просторијама у Савамали, у Шоповићевом купатилу. Већ две године ми се бавимо, по методи професора др В. Винтерница разним процедурама са признато лековитом савском водом, лечењем нервозности (неврастеније), хипохондрије, неуралгије, грчева, главобоље, узетости, несанице, вртоглавице, импотенције, катара плућа и марамице, катара стомака и црева, шуљева, болести јетре и слезине, недокрвности (малокрвност код девојака), зачетака туберкулозе и шкрофулозе, костобоље (гихт), реуматизма (зглобова и мишића), ишијаса, грознице, јаке угојености, неуредне столице, хистерије, женских и тајних болести.

У Заводу раде дипломирани масери и масерке из Беча, вични хидротерапеутичним процедурама. Винтерников хидротерапијски метод заснива се на различитим

начинима употребе воде при чему су њена својства (тврдоћа, температура и притисак под којом се апликује), као и дужина трајања процедуре тачно одређени према дијагнози обољења. Поред туширања, за које је Винтерниц конструисао два апарата, преносиви *Ombrophore* и статични *Douchekatheder*, у хидротерапијске процедуре спадају и купања у кади (целог тела или појединих делова), поливања водом, трљања, хладни облози и умотавање тела.

Године 1898, у Коларчевој улици бр. 5, у кући Ристе Миленковића, отворио сам и Први завод за ортопедију, шведску гимнастику и масажу. О отварању завода известио сам Санитетско одељење Министарства унутрашњих дела. За овај завод су из Стокхолма набављени оригинални апарати, Зандерове машине за механотерапију.

Као стручна лица ангажовани су професор П. Магвашић и његова госпођа, који су преко 20 година у сличним

заводима у Стокхолму и Амстердаму и на рационалној и научној основи своје искуство обогатили. Госпођа Магвашић врши масажу госпођа и госпођица, по потреби и у њиховим становима.

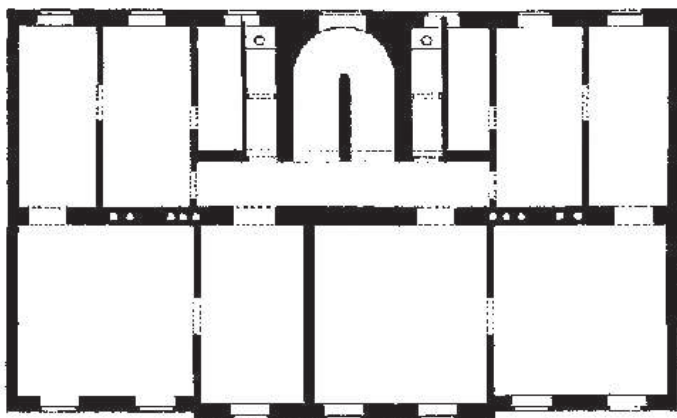
Ту се лече различне деформације кичменог стуба и екстремитета настале услед ослабелих мишића, недовољног вежбања (кретања) и навикнутог слабог држања (особито код деце). Даље, лече се сваковрсне болести зглавкова, запаљења и укочености тетиве из мишића, а затим сви застарели (хронични) отоци жлезда; реуматизам мишића и костобоља (Gicht); сушење екстремитета (Schrumpfung), које је дошло услед неправилног развијања, или дугом неупотребом појединих органа (нпр. после костобоље и других тешких болести). Затим абнормална осећања (Anaesthesia, Hyperaesthesia, Paraesthesia); раздражење кичменице (Spinal Irritation), сушење кичме (Tabes); кахексија после грознице; многе врсте слабо развијеног грудног коша, као и плућни надим (Emphysema); хореа (Veistanz), вртоглавице, грч у руци (Schreibkrampf). Као и у Заводу у Савамали, и у Ортопедском заводу лечим малокрвност, реуматизам и гихт, неурастенију, хипохондрију, хистерију, ишијас, мигрену, катар желуца и црева, неуредну столицу и гојазност.

Оба простора у којима радимо сасвим су неприкладна па стога намеравам да саградим посебну зграду, намењену искључиво лечењу које сам описао, и чији тлоцрт Вам прилажем. Ово је важно јер ћу у процедуру увести и лечење електрицитетом, као и шведску гимнастику (из Стокхолма су набављени оригинални апарати). Већ сам купио плац на углу Кнез Михаиловог венца и Цинцар Јанкове, преко пута Малог Калемегдана, и

после добијања дозволе за изградњу одмах ћу почети са зидањем.

С поштовањем,
Др Аврам Фаркић
специјалиста за физикално лечење унутрашњих
и нервних болести

Прилог: План изградње Завода за лечење хладном водом,
електрицитетом, шведском гимнастиком и масажом

У Београду, 1 април 1899

Министарству народног здравља Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

МОЛБА

Поштовани господине министре,

Као резервни санитарски официер учествовао сам у балканским ратовима, а такође и у Великом рату до фебруара 1915. године, када сам оболео од пегавог тифуса. Из Ниша сам као реконвалесцент враћен у Београд, где сам дочекао окупацију. Од наредне, 1916 године, до ослобођења наставио сам рад у свом Заводу за лечење хладном водом, електрицитетом, шведском гимнастиком и масажом (на слици).

Указом краља Александра произведен сам у чин резервног санитарског пуковника. Одликован сам Сребрном медаљом за ревносну службу и орденом Св. Саве V реда.

На основу резултата рада мог Завода за лечење хладном водом, електрицитетом, шведском гимнастиком и масажом, о чему постоје многа сведочанства тешко оболелих пацијената (прилажем нека од њих), подносим молбу новоустројеном Министарству народног здравља

Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца за признавање
специјализације из физикалне терапије.

С поштовањем,
Др Аврам Фаркић

ЗАВОД ЗА ЛЕЧЕЊЕ ХЛАДНОМ ВОДОМ,
ЕЛЕКТРИЦИТЕТОМ, ШВЕДСКОМ
ГИМНАСТИКОМ И МАСАЖОМ

Кнез Михаилов венац бр. 6

Уважени докторе Фаркићу,

Према Уредби о лекарима специјалистима, а потом
и према Закону о лекарима специјалистима (члан бр. 2)

одређене су специјалне струке односно стручне групе (Интерна медицина, Хирургија, Гинекологија, Неурологија, Балнеологија, Ортопедија са мекано и електротерапијом итд.). Међу њима није наведена Физикална терапија.

По оцени Санитетског савета могу се одређивати и друге (нове) струке и њихове групе као специјалне. То значи да је потребно да поднесете молбу Министарству народног здравља Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца за признавање струке физикалне терапије и да приложите одговарајућу документацију на основу које би Санитетски савет донео одлуку о регистровању Физикалне терапије као специјалне струке а потом и о питању ваше специјализације.

У колико желите да ваш Завод несметано ради до доношења нове Уредбе, неопходно је да запослите одговарајуће стручњаке који одговарају одредбама Закона о лекарима специјалистима. Обавештавамо вас да ви лично до даљег не можете обављати струку која још увек не постоји.

Министар народног здравља,
Урош Круљ

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Овим обавештавамо заинтересовану јавност да је Завод доктора Фаркића за физикално лечење проширио своју делатност на женске болести и у ту сврху

ангажовао доктора Ната-на Мунка, нервне болести као што су узетост, исхијас, нервни сифилис, које лечи доктор С. Кајон, и на болести психе, епилепсију

Завод доктора Фаркића

(у средини др. Х. Клајн, до њега Н. Мунк, сасвим десно А. Фаркић)

и хистерију, под надзором доктора Хуга Клајна. Такође, уведен је најмодернији Рентгенски институт под руководством доктора М. Протића. Доступни су лабораториски прегледи мокраће, крви, стомачног сока и измета, шеф др Марија Лемешић.

Подсећамо да је од отварања Завода омогућено лечење електрицитетом, водом и паром. Доступно је и цревно купатило и купатило за

испирање женских органа под водом. Лечимо ортопедска обољења, повреде костију и зглобова, реуматизам, туберкулозу кичме и зглобова, као и рахитис.

Обична купања, лековита и у угљеној киселини, такође и стручна масажа обављају се преко целог дана док се прегледи код доктора заказују преко телефона, број 5-89, или лично на адреси Кнез Михаилов венац бр. 6.

Други део

ДР ХУГО КЛАЈН

Министарству народног здравља Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Поштовани,

Пријављујем се на конкурс за место лекара у болници за душевне болести у Београду. Прилажем извод из књиге рођених и своју биографију.

Докторова кула у болници *Дом с ума сишавши*' на Губеревцу

M. T.

Židovske bogoštovne općine u Vukovaru

I z v e d a k i x m e t i c e r o d j e n i h

Knjige II   Strana 1894 A   Tekući broj 17

Prezime i ime   Klein Hugo
 ! dana
 Rodilo ! mjeseca   30 /tridesetog/ IX /rujna/
 ! godine   1894 /hiljadnosmeto devedesetičetvrti/

Spol i zakonitost   muški - zakonit

Prezime i ime oca   Klein Samuel F.

Prezime i ime matere   Grün Sofija

Stan roditelja   Vukovar

Prezime i ime primajke   Živković Karolina

Dan brit mila i   7 X 1894 D. Fischer
 ime izvršioca

Prezime i ime kuma   Salomon Reiner i supruge

Općina   --

Ovaj je izveštak suglasan sa metricama rođenih

U Vukovaru, dne 3 maja 1947

Židovske Bogoštovne Općine
 u Vukovaru
 Predsjednik:
 A. Švicer

Težnik:
 Fischer

Сравнили:
M. Ulaganich
M. Ulaganich

Da je ovaj prepis veran svome originalu, izdat bez naplate
 te takse po čl. 6 t. 4 zakona o taksema radi regulisanja služ-
 beničkog odnosa.

M. Ulaganich

Административно - правни одбор

БИОГРАФИЈА

Рођен сам у Вуковару 30 септембра 1894, од оца Саму-ела Клајна и мајке Софије, рођене Грин. Гимназију сам

завршио у Вуковару 1912, а студије медицине у Бечу 1919. За време Великог рата био сам лекар у аустроугарским гарнизонима у Галицији и на италијанском фронту. Године 1919 вратио сам се у Вуковар а 1920/21 специјализовао сам психијатрију у Бечу, Берлину, Хамбургу и Минхену.

У Бечу сам код Виктора Тауска слушао курс из психоанализе. Било је то мој први сусрет са овом граном психијатрије. У почетку сам био резервисан према учењу Сигмунда Фројда, творца психоанализе, да бих касније, упознавши поближе његово учење, решио да одем на његов курс и да код њега лично учим. Сигмунд Фројд ми је дао своју визиткарту са потписом што је тада била неопходна пропусница за оне који су желели да слушају његова предавања. Тиме се он бранио од могућних провокатора и непријатеља психоанализе, нове науке која је изазивала многе контроверзе. У току студија био сам подвргнут школској психоанализи од стране Паула Шилдера.

После завршетка специјализације, као лекар сам се настанио у Београду, и на тај начин постао један од првих психоаналитичара у Краљевини Југославији и једини који је Фројдов ученик. Ту је почео мој психоаналитички рад, писао сам чланке о психоанализи и отпочео практични терапеутски рад у Заводу Аврама Фаркића.

У нади да ће Болница за душевне болести, с обзиром на бројне последице и сметње у психичком животу жртава рата, наћи начина да у своју праксу уврсти и ову врсту лечења, срдечно вас поздрављам.

Др Хујо Клајн

Белешка о ратној неурози

Прилог: случај подофицира Љ. Б.

Као редовни пратиоци неких изузетних околности (тешких земљотреса, катастрофалних судара возова, модерних ратова), неурозе су и за време Великог рата биле раширене у свима војскама, најмање, изгледа, у српској. Реткост неуроза код српских војника забележила је и страна стручна литература, нпр. швајцарски психијатар Блојлер (Paul Eugen Bleuler). Врло честе су биле ратне неурозе код аустроугарских и немачких војника, а по њиховом најраширенијем облику неуротичари су добили и нарочито име – „Kriegszitterer“ – ратни дрхтавци: кардинални симптом био је веома грубо дрхтање, готово тресење тела – Schütteltremor.

Подофицир Љ. Б. је примљен у болницу са симптомима неконтролисаних дрхтавица које су се јављале без икаквог видног узрока. Такође, с времена на време су га обузимале психогене узетости и контрактуре, глувоћа и немост, односно глувонемост, као и псеудодеменија. На питање да ли се плаши повратка на бојно поље, он је резолутно одговорио да, напротив, једва чека да оздрави да се поново тамо нађе.

Рођен је на селу, у српској православној породици, полуписмен је. Породица је много очекивала од његове војничке каријере. Међутим, према његовим речима, на фронту је доживео разочарење, нарочито после једне неправедне казне и прекора старешине.

Циљ ових напада јесте да на заобилазан начин прибави пољуљан углед и изгубљено поштовање од стране околине као и осећање самопоштовања. Он своју мржњу и агресију према претпостављенима не може отворено исказати, па их демонстрира и празни кроз описане симптоме.

Да бисмо разумели ову збуњујућу, наизглед апсурдну појаву у понашању овог неуротичара, морамо призвати у помоћ оно што је Цвијић открио као доминантне црте динарског карактера. А то су: борбеност и виолентност динараца, „огњевитих људи“, спремних да плану и насрну на човека и због најмање увреде. Код овог типа људи, указује Цвијић, развијено је национално осећање, култ части и јунаштва, а нарочито се негују војничке врлине. Ту морам имати на уму и оно што је Дворниковић писао о „тамним странама“ југословенског карактера, као што су завист, инат, сујета, болесна амбиција, осветољубивост и честољубивост.

Српско лекарско друштво

Редовни састанак
6 децембра 1919 год.

Прејседник – Војислав Субботић

Секретар-благајник – Леон Којен

Чланови – Тома Милић, Војислав М. Субботић, Јован Данић, Влад. Станојевић, Светозар Семиз, Богдан Косановић, Хуго Клајн, А. Поп-Драгић, Б. Белић, В. Лукшић-Матковић, Ј. М. Жујовић, Б. Кујунџић, Шумкова, М. Матерни, Ј. Муцодимитрис, Чеда Ђорђевић, М. Јовановић-Батут, Здравко Нижетић, А. Радосављевић, Лука Ристић, Коста Тодоровић, М. К. Ивковић, Драг. Рајичић, Фаркић, Васа Царићевић, Тихомир Симић, Славка Михајловић, Ђорђе Ђорђевић, Бранко Илић, Ј. Клисић, К. Ј. Милер, В. Михајловић.

Прејседник – отвара седницу и извештава, да је један од најстаријих чланова С. Л. Д., окружни физикус у пензији Д-р Ђура Гаврић, умро у Врњачкој Бањи 26 новембра